

Országos Rendőr-főkapitányság

1903 Budapest, Pf. 314.

Papp Károly

r. altábornagy, rendőrségi főtanácsos
országos rendőrfőkapitány
részére

Tárgy: munkacsoport létrehozása a szabálysértési bírságolási gyakorlat fejlesztése érdekében

Tisztelt Országos Rendőrfőkapitány Úr!

Alulírott civil szervezetek az elmúlt években – elsősorban Észak-Kelet Magyarországon – azt tapasztaltuk, hogy a rendőrök a roma embereket kiemelkedő arányban büntetik tipikusan kisebb fokú közlekedési szabálysértésekért. (Az aláírók többsége tevékenysége során jó néhány konkrét ügyet dokumentált, illetve képviselt.) Sok esetben a cigánytelepek „bejárata” a rendszeresített bírságolási helyszín, ahol a rendőrök időt nem kímélve várják a potenciális szabálysértőket, akiket olyan kihágásokért bírságolnak, melyekért nem romákat nem szoktak. Jellemzően gyalogos, illetve kerékpárral kapcsolatos szabálysértésekről van szó, amelyek előfordulása mindenhol, minden társadalmi csoport esetében tömeges, és amelyek társadalomra veszélyessége az adott – főleg falusi – körülmények között igen alacsony. Ennek megfelelően tapasztalataink szerint a rendőrség a vonatkozó szabályokat a nem roma lakossággal szemben nem, vagy messze nem olyan szigorral érvényesíti, mint a romákkal szemben.

Még ha a szabálysértési és a KRESZ szabályok szigorú értelmezése alapján az esetek jó részében van is a bírságolásnak jogalapja, az etnikai aránytalanság miatt ez a gyakorlat az adott települések roma lakosainak az egyenlő bánásmódhoz való jogát sérti, vagyis jogellenes. A rendőrségnek a törvény alapján természetesen intézkedési kötelezettsége van, tehát amennyiben szabálysértést észlel, köteles a törvényben meghatározott eljárást megindítani. Sérti azonban az egyenlő bánásmód követelményét, tehát jogszerűtlen, ha a rendőrség egyesekkel szemben eljár, míg másokkal szemben nem, méghozzá etnikai hovatartozásuk alapján.

Ennek a jogellenes gyakorlatnak, amelyet a szaknyelv etnikai profilalkotásnak hív, egyik lehetséges verziója, amikor a rendőr szeme láttára történik két szabálysértés, ő azonban csak az egyik elkövetővel szemben intézkedik. A másik verzió, amikor azért aránytalan valamely csoport hátrányára a rendőrség intézkedési gyakorlata, mert a rendőrség eleve valamely olyan területre koncentrálja jelenlétét, ahol jellemzően az adott diszkriminált csoport tagjai tartózkodnak (ld. pl. cigánytelep). (A rendőri jelenlét természetesen fontos a romák lakta településrészekén is, amennyiben az ott élők védelme a célja.) Mindkét esetkör kapcsán számos panasz érkezett a civil szervezetekhez.

Az etnikai profilalkotás, vagyis amikor a bűnüldöző szervek tagjai az etnikai , faji, vallási vagy nemzeti hovatartozást kizárólagos vagy döntő megalapozásnak használják intézkedési, letartóztatási, nyomozási, és vádemelési jogköreik gyakorlása során, a

nemzetközi jog értelmében a hátrányos megkülönböztetés egy formája. Egy sor olyan nemzetközi szerződésnek megfelelően, amelyeknek Magyarország részese, ez tilos, és az Egyesült Nemzetek Szervezete, valamint az európai emberi jogi szervezetek visszatérően e lítélték az ilyen - számos, nyugat-európai országban és az Egyesült Államokban is megfigyelhető, létező - gyakorlatot. Azon túl, hogy az etnikai profilalkotás diszkriminatív, nincs bizonyíték arra , hogy hatékonyabbá tenné a bűnüldözést . (Ellentétben azokkal az esetekkel, amelyekben az etnikai hovatartozás részét képezi egy gyanúsított leírásának egy bizonyos bűntett esetében – „bűnelkövetői profilalkotás”) Az etnikai profilalkotás a rendőrség részéről azt sugallja a társadalom felé, hogy a hátrányos megkülönböztetés elfogadható, ráadásul kedvezőtlenül hat a rendőrség és az érintett közösségek viszonyára is.

Az ENSZ faji diszkrimináció kiküszöbölésével foglalkozó bizottsága Magyarország tekintetében 1996 óta több alkalommal felhívta a figyelmet a „bűnüldöző szervek , különösen a rendőrség által a romákkal és a külföldiekkel szemben tanúsított rossz bánásmódra, diszkriminációra”és „nyilvánvaló zaklatásra”.

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága szintén hangot adott a magyar rendőrség romákkal szembeni folyamatos etnikai profilalkotásával kapcsolatos aggályának. Ugyanígy tett az ENSZ rasszizmus , faji diszkrimináció , idegengyűlölet és a kapcsolódó intolerancia jelenkori formáival foglalkozó különleges jelentéstevője is . Emellett, 1997 óta az összes Magyarországról szóló országspecifikus jelentésében az Európa Tanács Rasszizmus és Intolerancia Elleni Bizottsága (ECRI) kiemeli a rendőrség roma kisebbséggel szembeni rossz bánásmódját és helytelen magatartását. Az ECRI azt ajánlotta, hogy a magyar hatóságok tegyenek megelőző intézkedéseket a rendőrség a roma és más kisebbségi csoportokkal szembeni helytelen magatartása és embertelen bánásmódja kiküszöbölésére.

A magyar rendőrség igazoltatási gyakorlata vonatkozásában a Magyar Helsinki Bizottságnak az ORFK együttműködésével végzett 2008-as STEPSS kutatása kimutatta, hogy egy roma állampolgárnak háromszor akkora az esélye, hogy igazoltassák, mint egy nem romának, míg az igazoltatások hatékonyságában nem mutatkozott különbség. A rendőrség romák hátrányára aránytalan bírságolási gyakorlatát Gyöngyöspata település vonatkozásában pedig a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosa valószínűsítette. Az Egyenlő Bánásmód Hatóság 2012-es eljárásában ugyancsak a Magyar Helsinki Bizottság és a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság kötött egyezséget, amelyben megállapították, hogy a helyi rendőrök „szabálysértési gyakorlata összhatásában sérthette a helyi roma közösség tagjainak egyenlő bánásmódhoz való jogát. A hatóság által lefolytatott bizonyítási eljárásban megállapítást nyert, hogy az önmagukban jogszerű és szakszerű rendőri intézkedések összeadó hatása etnikai aránytalanságok előidézéséhez vezethetett [...]”.

A gyakorlat jogellenességén túl fontosnak tartjuk hangsúlyozni azt is, hogy a bírságok mértéke sokszor erősen túlzónak tűnik, prevenciós hatása pedig egyáltalán nincs. A például biciklicsengő, vagy prizma hiányáért kiszabott, egyenként gyakran többtízezer forintos bírságok sokszor százezer forintnál is nagyobb tartozássá nőnek. A mélyszegénységben élők így ahelyett, hogy a kerékpárjuk felszerelésére költenék az egyébként is szűkös forrásaikat, arra kényszerülnek, hogy az utolsó pénzüket is a bírság kifizetésére költseék, így azonban a bicikli felszerelésére már nem futja, és a kör

kezdődik előlről. Még súlyosabb probléma tapasztalataink szerint, hogy nagyon sokan sem kifizetni nem tudják, sem közérdekű munkában ledolgozni nincs lehetőségük a bírságokat, például a munka alkalmassági vizsgálat magas díja miatt, így bíróságra kerül az ügyük, amely a törvénynek megfelelően elzárásá változtatja a helyszíni illetve pénzbírságokat, ezáltal a rendszer bagatell közlekedési szabálysértések miatt akár hónapokra fosztja meg szabadságuktól mélyszegénységben élő emberek ezreit. A szabadságelvonás következményei a szabálysértést elkövető családjára nézve is fájdalmasak, hiszen sok esetben a családfenntartó kerül börtönbe, veszi el így a család az egyetlen jövedelemszerzőt, kerülnek a gyerekek még inkább nyomorúságos helyzetben, amely következtében sokszor gyermekvédelmi intézkedéseket kell foganatosítani, eredményezve a család szétesését.

Az Országos Bírói Hivatal nyilvántartása szerint 2013-ban több mint 361 ezer szabálysértési ügy került bíróság elé, ami nagymértékben leterhelte a humán és az anyagi kapacitásokat, a büntetés-végrehajtási intézetek költségigénye pedig összességében jelentős többletkiadást ró az államháztartásra. A másik oldalon viszont semmit sem nyer az állam, hiszen többletbevételről a fenti okok miatt nem beszélhetünk, a sorozatos büntetések pedig plasztikusan mutatják, hogy megelőző hatása sincs a jelenlegi bírságolási gyakorlatnak.

Az utóbb említett problémákért természetesen a törvényi szabályozás is felelőssé tehető, hiszen a 2012. évi új szabálysértési törvény tette lehetővé a helyszíni bírságok elzárásra átváltoztatását. Ugyanakkor meggyőződésünk, hogy egy, az egyenlő bánásmód elvét tiszteletben tartó és a rendőrség Alaptörvényben és a rendőrségi törvényben előírt feladatait szem előtt tartó rendőrségi gyakorlat esetében a rossz szabályozásból is fakadó hátrányos következmények jelentősen csökkennének.

Tisztában vagyunk vele, hogy a rendőrség nem gyűjt, nem is gyűjthet az eljárás alá vontakról etnikai adatokat, a helyi gyakorlatban ugyanakkor nyilvánvalóan jelen van a megkülönböztető bánásmód, melyet nem jogszabályi változással, hanem a rendőrség vezetőinek közvetlen beavatkozásával volna mód megváltoztatni.

Alulírott civil szervezetek ezért kérjük a T. Országos Rendőrfőkapitány Urat, hogy támogassa egy civil-rendőr munkacsoport létrejöttét, amelynek az volna a célja, hogy a szakmai párbeszéd és közös munka révén elősegítse a rendőrségnek az emberi jogokat, az egyenlő bánásmód elvét tiszteletben tartó igazoltatási és szabálysértési bírságolási gyakorlatát, és ezáltal javítsa a rendőrség és az érintett cigány közösségek kapcsolatát is. A munkacsoport továbbá lehetőséget teremtené arra is, hogy egy széles szakmai együttműködés keretében a törvényalkotók felé közös ajánlásokat fogalmazzunk meg a szabálysértésekre vonatkozó jogszabályok kapcsán.

Budapest, 2014. július 15.

Tisztelettel:

 <p>EÖTVÖS KÁROLY I N T É Z E T</p> <p>dr. Majtényi László Eötvös Károly Intézet</p>	 <p>Magyar Helsinki Bizottság</p> <p>dr. Kádár András Magyar Helsinki Bizottság</p>	 <p>dr. Muhi Erika Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda</p>
 <p>Suri Szilvia Roma Sajtóközpont</p>	 <p>Setét Jenő Ide tartozunk! Roma Közösségi Hálózat</p>	 <p>dr. Kapronczay Stefánia Társaság a Szabadságjogokért</p>